

EEVA LINDÉN OPETTAJANA

—
IRMELI PÄÄKKÖNEN

Yliopiston opettaja on monessa tapauksessa myös opettajien opettaja, oman alansa opetustradition eteenpäin siirtäjä. Kun Eeva Lindénin oppilaat ryhtyvät muistelemaan yliopiston suomen kielen lehtoriaan, tilaisuus muodostuu tavallaan myös itsetutkisteluksi: tätä ja tuota ominaisuuttahan olen itsekin sittemmin omassa opetustyössäni pitänyt ihanteena. Yliopistollisessa perusopetuksessa tietosisällöt vaihtuvat vuosien ja tutkinnonuudistusten myötä. Menetelmät kehittyvät. Muuttumattomana sen sijaan säilyy se asenne, jonka asiaansa innostunut opettaja voi välittää oppilailleen.

Suomen kielen ensimmäinen vakinainen yliopistollinen opettajanvirka, suomen kielen lehtoraatti, saatiin keisarilliseen Aleksanterin yliopistoon Helsingissä monen vuoden anomisen jälkeen uusien statuuttien myötä vuonna 1828, ja seuraavana vuonna saattoi ensimmäinen suomen kielen lehtori Carl Niclas Keckman jo ryhtyä virkaa hoitamaan. Hänen lehtorintyönsä katsotaan myöhemmin vaikuttaneen myös suomen kielen oppituisen perustamiseen. Monet nimekkäät henkilöt ovat Keckmanin ja hänen seuraajansa K. A. Gottlundin jälkeen hoitaneet lehtorin opetustehtäviä. Ensimmäisenä naisena virkaan tuli Eeva Lindén, jonka syntymästä helmikuun viimeisenä päivänä 1996 tuli kuluneeksi 100 vuotta.

OPETTAJANTOIMI

Eeva Lindén sai opettamisen suunnan jo kotonaan: hänen isänsä oli luonnontieteiden ja matematiikan lehtori, ja perhe asui Sortavalan ja Heinolan seminaarikaupungeissa. Ylioppilastutkinnon suorittettuaan Eeva Lindén valmistui ensin (v. 1917) kansakoulunopet-

tajaksi ja toimi seuraavien kymmenen vuoden ajan vakuutusvirkailijana sekä myös opetustehtävissä. Eeva Lindénin filosofian kandidaatin tutkintoon (v. 1931) kuului kolme laudatur-arvosanaa: suomen kielessä, suomalaisessa ja vertailevassa kansanrunoudentutkimuksessa ja kasvatus- ja opetusopissa. Hän pätevöityi suomen kielen lehtoriksi ja toimi oppikoulun suomen kielen opettajana: Porvoon ja Porin lyseoissa ja Turun suomalaisessa klassillisessa lyseossa vanhempana lehtorina sekä vuoden verran Helsingin normaalilyseossa yliopettajana.

Rinnan varsinaisen koulutyön kanssa alkoi tulevien opettajapolvien kouluttaja työnsä myös yliopistonopettajan uralla. Jo vuonna 1948 hän tuli suomen kielen dosentiksi Turun yliopistoon. Turussa hän hoiti myös suomen kielen professorin virkaa, Paavo Ravilan ja Osmo Ikolan toimikausien välissä. Vuonna 1952 hänestä tuli myös Helsingin yliopiston dosentti. Luennot alkoivat syksyllä 1952, ja ne jatkuivat muutamien keskeytyksin kevääseen 1965. Helsingissä pidettävät luennot oli aluksi sijoitettu torstai-iltapäivään ja perjantaiaamuun, mikä johtui siitä, että Eeva Lindénillä aluksi vielä oli hoidettavanaan myös vakinainen kouluvirkansa Turussa.

Lukion opetustyön sijalle tulivat Helsingin yliopiston vakinaisen suomen kielen lehtorin tehtävät v. 1955, ja tässä virassa Eeva Lindén toimi eläkkeelle siirtymiseensä asti, kymmenen vuotta. Tunnustukseksi mittavista ansioista hänelle myönnettiin professorin nimi ja arvo v. 1964.

Lukuvuonna 1956–57 suomen kielen dosentti ja lehtori Lindénin opetusohjelmaan on merkitty sekä dosentinluennot suomen lauseopin kysymyksistä että lehtorinluennot kieliopista. Uusina luentoina ovat »ainekirjoitusta suomen kielen opiskelijoille» ja »äidinkielen opettajiksi aikoville tarkoitettuja harjoituksia». Lisäksi lehtorin tehtäviin kuului muiden aineiden opiskelijoiden kirjoitus- ja käännösharjoitusten ohjaaminen. Seuraavana vuonna dosentinluennot pidettiin »ainekirjoituksen opetuksen tavoitteista ja metodeista»; luentoihin liittyi myös harjoituksia. Kielioppiluennot, suomen kielen opiskelijoiden ainek kirjoitus ja äidinkielen opettajiksi aikoville tarkoitetut ainek kirjoituksen opetusta koskevat harjoitukset olivat yhä ohjelmassa; samoin rakentui opetus kahtena seuraavanakin vuonna. Parina lukuvuonna Eeva Lindén antoi dosenttiopetusta myös teologisessa tiedekunnassa pitämällä ruotsinkielisille teologian opiskelijoille käännösharjoituksia ruotsin kielestä suomen kieleen. Lukuvuonna 1963–64 sekä 1964–65 lehtorin opetus sisälsi kielioppiluennot, osan murteiden luentoja, ainek kirjoitusta suomen kielen opiskelijoille ja valmennuskursseja harjoitusaineiden kirjoittajille. On vielä pantava merkille tämän viimeisen opetusvuoden ohjelmaan kuulunut luentosarja äidinkielen kirjoituksen opetuksesta oppikoulussa.

Eeva Lindénin opetustyö ruokki osaltaan hänen tutkimustyötään. Tällainen asiointila on selvästikin yliopistonlehtorin toimenkuvan ihanne. Useiden varteenotettavien äännehistoriaa ja lauseoppia käsittelevien tutkimusten lisäksi Lindén kiinnitti huomiota myös kielenhuoltoon, moniin sellaisiin kysymyksiin, jotka tulevat kaiken aikaa esille lehtorin opetustyössä. Erityisesti hän korosti sitä, miten tärkeää on kunnollinen tutkimus ja perusteellinen kielentuntemus kielen säännöttelytyössä. Hän sai aiheen mm. suomen sanajärjestyksen ohjailun kritiikkiin ja varoitti kielen ohjailijoita sortumasta kaavamaisuuteen. Hyvänä tutkimusalueensa kansankielen tuntijana, ututterana kenttätöön tekijänä ja kielen tarkkailijana Eeva Lindénillä oli runsaasti kielipääomaa, aineksia, joiden perusteella hän puhui ja kirjoitti. Näin hän ohjasi oppilaitaan käytännönläheisen ja silti määrätietoisen

▷

kielenhuollon harrastajiksi. Esimerkkinä erityisen tehokas oli se maltillinen ja todellisuudentajuinen sävy, joka henkii hänen kannanotoistaan.

OPETUSMENETELMÄT

Kymmenenä yliopistonlehtorivuotenaan Eeva Lindén ehti osoittaa satamäärille opiskelijoita suunnan suomen kirjakielen sääntöihin, murteiden ominaisuuksiin ja kieliopin rakenteeseen. Hänen lehtorikaudellaan olivat opetusryhmät suuria eikä pienistä harjoitusryhmistä ollut juuri puhetta, joitakin erikoiskursseja lukuun ottamatta. Yleensä oli siis turvauduttava luento-opetukseen, suuressa salissa, monille kymmenille kuulijoille. Tämä tilanne vaatii harkittuja opetusmenetelmiä mutta vielä enemmän opettajan persoonallista säteilyä.

Kun ensimmäinen suomen kielen lehtori C. N. Keckman alkoi luennoida, hän kehitti itselleen sopivimman opetusmenetelmän. Suomea usein vajavaisestikin taitavat ylioppilaat, joiden sivistyskieli oli ruotsi, tarvitsivat tietysti opetuksensa ruotsiksi. Suomen kielen (sana)varat eivät olisi silloin vielä riittäneetkään yliopisto-opetukseen, vaikka ahkera lehtori yritti niitä parhaansa mukaan kartuttaa. Keckmanilla oli luennoilla kädessään Reinhold von Beckerin kielioppi, jota hän kommentoi. Samalla tavoin lienevät monet seuraavatkin lehtorit opettaneet, ja traditio on jatkunut kauan: me Eeva Lindénin luennoilla istuneet muistamme hyvin, millaisia kommentteja hän kirjoittutti Setälän kielioppikirjojen marginaaleihin ensimmäisenä opiskeluvuotenaamme. Sadankahdenkymmenen vuoden kehitystyö oli kuitenkin tuottanut sellaisen tuloksen, ettei Lindénin tarvinnut Keckmanin

Suomen kielen ja lähiaineiden opettajain kokous Castrenianumin nimisessä II. maaliskuuta 1959. Istumassa oikealta: Lauri Hakulinen, Veikko Ruoppila, Lauri Posti, Eeva Lindén, Eino Leskinen, Niilo Valonen, E. A. Virtanen, Viljo Nissilä, Aulis J. Joki ja Pertti Virtaranta. Seisomassa oikealta: R. E. Nirvi, Aimo Turunen, Simo Hämäläinen, Matti Kuusi, Terho Itkonen, Paavo Pulkkinen ja Jouko Hautala. Valokuva: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kansanrunousarkisto.

tavoin pitää tekstiluentoja, joissa suomenkieliset kansanrunot ensin käännettiin ruotsiksi ja sitten selitettiin. Sen sijaan Eeva Lindén saattoi perehdyttää kuulijoitaan suomen murteiden variaatioihin laajan luentosarjan puitteissa. Monia näillä luennoilla laadittuja muistiinpanoja on vuosikymmeniä säilytetty kirjahyllyissä, ja usein ne ovat olleet merkittävässä tukena niille Eeva Lindénin kuulijoille, jotka ovat sittemmin päätyneet luennoimaan murteita tai kielioppia ylioppilaille. Täsmällisesti jäsenneltyinä kokonaisuuksina ne ovat myös antaneet hyvin strukturoidun luentosarjan mallia.

Lukion opettajana saadut metodiset ja opetustaidolliset valmiudet ovat usein osoittautuneet arvokkaaksi pääomaksi yliopisto-opetusta antaville, varsinkin kun erityisiä korkeakoulupedagogisia opintoja on korostettu ja kehitetty vasta suhteellisen lyhyen aikaa. Vankkaa lukionopettajan taitoaan Lindén varmaan sovelsi kehittäessään suosittuja, ja todennäköisesti ensimmäisiä, opettajan ammattiin tähtäviä aineenkorjaus- ja jopa aineenkirjoituskurssejaan suomen kielen opettajiksi aikoville. Itsekin olen, joutuessani opettamaan ylioppilaille kielenkorjausta ja ainekirjoituksen arviointia, pitänyt esillä Lindénin luennoilla muistiinpanoihin käyttämäni sinistä vihkoa. Tarkoituksellisesti olen puhunut tuokion hänen nimissään, haluten välittää kuulijoilleni kappaleen arvokasta traditiota ja painaa heidän mieleensä alan edelläkävijän asenteita ja ihanteita.

KIELIOPPIKURSSIT

Eeva Lindén luennoi jo ensimmäisenä vuonnaan 1952–53 Helsingin yliopistossa suomen kielioppia. Seuraavana vuonna on opetusohjelmaan lisätty sanat »tuleville äidinkielen opettajille». Säilyneissä muistiinpanoissa vilahtaakin useita kertoja viittaus käsiteltävän kielioppikohdan kouluopetustilanteeseen.

Käytettävissäni on useita minulle lainattuja Setälän Suomen kielioppeja ja lauseoppeja, joihin Eeva Lindénin luennoilla istuneet ylioppilaat ovat tehneet reuna-merkintöjään lehtorin ohjeiden mukaan. Luentomuistiinpanoista saa muun muassa lukea, että suomen pilkutus on »kieliopillis-loogista, ei taiteellis-pysähdyksellistä». Äänne- ja sanaopin osuudessa kiinnittyy huomio luennoilla annettuihin lisätietoihin, jotka selvittävät muotojen vaihtelua äännehistorian pohjalta. I infinitiivin passiivi on opetettu lisäyksenä kieliopissa esiintyviin verbin muotoihin: *Vietii lasta kastettaa*. Yksikön kolmannen persoonan *on*-muodon kohdalla mainitaan teoria, jonka mukaan muoto on kehittynyt sanasta *oma*. Kieltoisanan verbiominaisuutta on korostettu: esimerkkinä *epäkäytännöllinen* on kirjoitettu kieliopin reunaan, vertailusanana *saapa*. Passiivin paljon käytettyä ja Setälänkin vaihtoehdoisena antamaa muotoa *ei oltu annettu* luennoitsija on luonnehtinut epäloogiseksi, koska kahta passiivin tunnusta on tarpeetonta esittää rinnakkain. Setälän kielioppi toteaa tähän pykälään liittyvässä muistutuksessa: » – saattaa apuverbi joskus esiintyä passiivissakin», ja tähänkin on luennoitsija kirjoittanut: epäloogista! tarpeetonta! Opiskelijan varustamat huutomerkki kuvastanevat tarmokkaan kielenhuoltajan sävyjä. Erikseen on luennoitu verbien kolmannen persoonan päätteistä, on otettu mukaan myös murteiden refleksiivitaivutuksen muodot ja kiinnitetty huomiota monikon 3. persoonassa esiintyvään preesensin tunnukseen.

Myös johto-opin osuuteen on luennosta riittänyt lukukauden lopullakin hyvin aikaa. »-tar-johtopäätteen käyttö vähenemässä» on kirjoitettu sivun reunaan. *us, ys* -loppuisen

sanatyypin selityksenä mainitaan sanaliittoteoria: *nuori vuosi* > *nuoruus*. Johto-oppikin antaa aiheita kielen normituksiin: »Huom! *huomioida* on kontinuaatiivinen, ilmoittaa jatkuvaa huomioiden tekoa.» Tässä Lindén pyrki säilyttämään semanttisen eronteon, jonka puolustamisesta nykyinen kielilautakunta pari vuotta sitten joutui luopumaan. *Seppelöitä* on merkitty »länsisuomalaiseksi verbityypiksi, joka on nykyään vanhentunut». Joidenkin astevaihtelun poikkeusten kohdalla on luennoitu näinkin: »Yksinkertaisesti sääntö, joka on ulkoa muistettava». Tällainen sanonta viittaa siihen, että äänneopin ilmiöt on luennolla yleensä pyritty saamaan loogisesti pääteltävään systeemiin. Eräiden taivutusmuotojen analyysijakson otsikkona on »Käytännöllisiä ohjeita».

Äänne- ja muoto-opin luennoillaan Eeva Lindén siis perehdytti ensi syksyään opiskelevat kuulijansa myös kielen rakenteen loogisuuteen, toi variaation selitykseksi äännehistorian tietoja ja antoi lisäksi murteista vaihtelun mahdollisuuksia. Silloin tällöin toistuvat normatiiviset huomautukset lienevät ajankohtaistaneet usein äännehistorialliseksi painottuvaa kielen rakenteen selvittelyä. Sarja äänne- ja muoto-opin tenttikysymyksiä joulukuulta 1955 on kieliopin välissä säilynyt: kahdeksasta kysymyksestä yksi koskee lukusanan päätteen merkintätapaa; osa tarkistaa tavanomaisimpien äännevaihteluiden tuntemusta. Mielenkiintoinen on kysymys *poikuen*-sanon nominatiivista — kuinkahan moni tenttijöistä on tiennyt sen olevan deminutiivinen *poiut*? Kahdessa kysymyksessä pyydetään pitkien, monimutkaisten sanamuotojen morfologista analyysia.

Kenties juuri kielenhuoltokysymykset ja murteiden variaation esittely tekivät suomen fonon- ja morfotaksin opettamisen Eeva Lindénille kiinnostavaksi. Vielä lähempänä hänen omia 1950- ja 1960-luvun tutkimusalojaan oli lauseopin kurssi. Setälän lauseopit ovat taaskin olleet esillä luennoilla, ja lehtorin johdolla ovat opiskelijat merkinneet reunoihin ja luentovihkoihin täydennystä: »Suomenlukijan on osattava analysoida monipolvinenkin lause. Lauseiden väliset suhteet. Minkälainen konjunktio on rinnastamassa lauseita. Sivulauseen laji osattava esittää.» Agenttipartisiipin kohdalla on opiskelijan kieliopin marginaalissa kehoitus: »Käännä agenttirakenteet saksaksi.» Partisiippimuotojen käyttörajoituksista on myös merkintöjä: »Väärin: *palvelemansa yrityksen* (koska palvellaan y:ssä), *palveltu yritys* on mahdotonta sanoa.»

Partisiippirakenteen predikatiivin muodosta on varmaan luennoitu pitkään; muistiin merkityissä huomautuksissa on viittauksia sekä Rapolaan että Penttilään. Eri vuosikymmeniltä peräisin olevat muistiinpanot osoittavat, että Lindén kehitti opetusmenetelmiään myöhemmin jonkin verran erilleen traditionaalisesta Setälän lauseopin kommentoinnista. Sen sijaan näkyy luennoilla käytetyn aikaa esimerkkivirkkeiden jäsentelyyn, virheelisten jaksojen korjaamiseen ja tehtyjen korjausten perusteluun. Loistava esimerkki on tämä laajahko virke: *Huomattiin, että Suomi on oma erikoinen maa, sillä on voimaa ja kykyä selviytyä itsenäisenä valtakuntana, sillä on oma sivistys, ja että sen kansa on sitkeää ja uutteraa väkeä, sisukasta, mikä on vain suomalaiselle ominaista*. Virke on huolellisin ja selkein merkinnöin korjattu, ja lisäksi on lueteltu joukko perusteluja: »*että* toistettava, koska subj. ilm. ei yhteinen; *oma erikoinen maa* — huono ilmaisu, ei merkitse mitään. *Kansa* ei ole väkeä. *mikä*-sanon korrelaatti väärä, adjektiivi. Sitä paitsi koko ajatus väärä.» Korjattu tulos: *Huomattiin, että Suomella on kykyä ja voimaa selviytyä itsenäisenä valtakuntana*. Korjattavia ja korjattuja esimerkkejä on runsaasti. Vaikuttaa siltä, kuin ne olisi poimittu erilaisista lehtikirjoituksista ja eri alojen tietokirjoista, mikä osoittaa Eeva Lindénin valppaasti ja jatkuvasti tarkkailleen kielenkäyttöä, joka liikkui hänen ympärillään. »Suo-

men kansa rakastaa essiiviä», on luennoitsija joskus ähkäissyt, »essiivi on kaatopaikka». Esimerkkilause: *Matka joutuu nopeasti radion viihdyttämänä.*

Erytystä huomiota on Eeva Lindén kiinnittänyt possessiivisuffiksin käyttöön. Tämä aihe oli jo hänen koeluentonsa aiheena lehtorinviran haun yhteydessä 23.3.1955. Lauseopin luennoillakin on muistiinpanoja aiheesta karttunut laajahko jakso: »*Arvostelija moitti kieliasultaan heikkoa teosta p.o. – – moitti teosta, joka oli – –.* Suffiksi ei ole riippuvainen nominaalimuodosta, siksi viimeinen lause voitaisiin ottaa myös erilleen. Tällaiset lauseet ovat vain kirjakielen ilmiö (ehkä ruotsalaisuus, ainakin ruotsissa on sama ilmiö). *Hän näki silloin kesäisen maiseman kaikessa viehkeydessään; Isän yritys pelastaa poikansa ei onnistunut.* Tällainen lause ei ole väärä, vaikkakaan siitä ei mainita kieliopissa. Ei esiinny kansankielessä, verbaalisubstantiivi aiheuttaa tämän. Virhe: *Hengenvaarallisia leikkauksia suorittaessaan hänen päänsä pysyy aina kylmänä.* p. o. *Hän pitää aina päänsä kylmänä. – Isä käski pojan hakea suksensa.*» Viimeksi mainitussa esimerkissä on possessiivisuffiksista piirretty nuoli *pojan*-sanaan.

Persoonapronominin genetiivin pois jättämisen yhteydessä on kirjallisuushuomautusten vuoro: »*Mutta missä ovat poikansa, missä se harjastukkainen Esko? Aleksis Kivellä ei ole genetiiviä, mutta nykyään kirjakielessä pakko käyttää sitä.*» — Tentissäkin Lindén kysyi, miten tulkitaan lause: *Kun Nummisuutarin Esko vihitään, niin silloinpa maailma päällensä mällistelee.* Toisen ongelmallisen viittaussuhdetehtävän yhteydessä on neuvo: »Oppilaille on tässä tapauksessa suositeltava sivulauseetta.»

Kotimaisen kirjallisuuden esimerkkiaineokset olivat Eeva Lindénillä aina lähellä tarjoutumassa opetuksen käyttöön. Konjunktioita opetettaessa: »*Kivi: ehkä ihminen on syntynyt = vaikka ihminen on synt. ehkä = vaikka.*» — »*Juhani Aho käyttää paljon eri sijojen aiheuttamia vivahde-eroja.*» Ablatiivin käyttö estävää syytä ilmoittamassa (*En saata nauhurtani – –*) kirvoittaa kommentin: »Hyvä, vanha ilmaus!» »Hyvä ilmaisu» on myös: *Tie on kilometriä pitkä.*

Eeva Lindénin luennoilla annettiin myös tieteellisen kirjallisuuden lukemisivhjeitä. »*Prof. Aarni Penttilä ja Osmo Ikola kirjoittaneet viime aikoina oratio obliquasta.*» Jokin adverbiseikka on »*vaikea paikka opettajalle*», mutta »*apu löytyy Virittäjästä*». Toisessa kohden taas »*kirjakielemme ei ole tällä kohdalla vielä vakiintunut. Asiaan palataan myöhemmin luennolla.*» (Ja palattiin.) Varmaan tenttiin valmistautuvat opiskelijat myös hyötyivät niistä valikoiduista kohdista, joihin syventymistä oli vauhditettu huomautuksilla »*Tärkeää*».

AINEENKORJAUS

Aineenkorjauskurssi lienee ollut ensimmäisiä suomen kielen opiskelijoille järjestettyjä suoranaisesti ammattiin tähtäviä kursseja. Niitä pitäessään Eeva Lindén saattoi käyttää hyväkseen monipuolista opettajankokemustaan. Hän jakoi luennoillaan monisteita, joissa oli koululaisten kirjoittamia aineita. Näitä hän sitten luennoilla käsitteli. Kurssilla mukana olleiden opiskelijoiden muistiinpanoissa on perusteellista ainekirjoituksen opetusmallia:

»*Alussa liian kategorinen huomautus, aasin silta. Jos et keksi parempaa alkulauseita, jätä pois. Huono alkulause madaltaa aineen tasoa huomattavasti. II kpl: Elinkeinojen*

▷

mainitseminen epäjohdonmukaista tässä. III kpl: yhteistä uskontoa: haa, pakanoitako? Eikö kristinusko ole yhteinen uskonto? IV kpl: Ristiriita: Saksa on teollisuusmaa — viiniviljely! Aikaisemmin mainittu pinnanmuodostuksen vaihtelevaisuus edellyttäisi nyt maanviljelyksen laajempaa kuvaamista. V kpl: a) Eihän Tonavaa kulkeva laiva voi törmätä Reinissä olevaan kallioon. b) Laiva yleensä kulkee vedessä, ei maalla. Lopun armoitettu klisee.»

Eeva Lindénin ääni kaikuu yhä merkintöjään selailevan opiskeluaikojen muistelijan korvissa. Näin teräväajatuksinen, kokenut äidinkielenopettaja pyrki siirtämään oppilailleen selkeän ajattelun traditiota. Monet tunneilla kirjoitetut muistiinpanot sisältävät yllättävän moderneja ajatuksia, esimerkiksi siitä, mitä nykyisin kutsutaan eriyttäväksi opetuksiksi: »Hyvin kirjoittajien aineet pitää korjata hyvin, kirjoitettava paljon huomautuksia. Heikoille oppilaille se, minkä pystyvät oppimaan, mikä on tärkeää.» »Kielioppia ei pidä opettaa ollenkaan, se on sisällytettävä oppilaan omaan ilmaisuun, että oppilas oppii käyttämään kieltä, oppii sen avulla ilmaisemaan. Kieliopin opetuksen tarkoituksena on siis, että oppilas oppii keinot. Oppilaan opittava analysoimaan omaa kieltään, omaa ilmaisuun.» Eeva Lindénillä oli koulukokemuksensa perusteella tavaton luottamus oppilaan kykyyn oppia. Kappalejako esim. oli opittavissa jo (oppikoulun) ensimmäisellä luokalla. 5. luokalla (= peruskoulun 9.) se olisikin jo liian myöhäistä, »huonot tottumukset ovat jääneet».

Näin voi ylioppilaille opetustilannetta hahmotella vain sellainen opettaja, jolla, kuten Eeva Lindénillä, on laaja kokemus monista opetettavista asteista. Hän tunsi realistisesti opettajan tilanteen isossa luokassa. Toisaalta on tietenkin huomattava, että hänen oppilainaan oppikoulussa ja erityisesti lukiossa oli ollut vain pienet osat paikallisista ikäluokista. Hän oli myös toiminut maineeltaan poikkeuksellisen hyvien koulujen opettajana, hänen edessään istunut oppilasaines oli ollut valikoitunutta.

MURTEIDEN LUENNOT

Eeva Lindénin vuosina 1952–53 ja 1953–54 dosenttina pitämiä kielioppiluentoja seurasivat v. 1955–56 dosenttinluennot suomen murteista. Dosenttinluennot murteista jatkuivat v. 1960–61, mutta luentosarjaan liittyvät harjoitukset kuuluivat lehtorintehtäviin. Lukuvuosina 1963–64 sekä 1964–65 olivat dosenttinluennot jälleen suomen murteista.

Lindénin oma väitöskirja oli murteen monografia, ja hänen ensi aikojen toimintansa suomen kielen tutkijana oli murteiden alalla. Murteet tuntuvat aina olleen hänen ammattinäkemyksessään merkittävällä sijalla. Hänen ominaisuutensa tarkkakorvaisena murteiden kuuntelijana ja kielenkäytön havainnoijana tuli jälleen esiin. Mielellään hän myös viittasi kotimaisen kirjallisuuden antamiin esimerkkeihin murrepiirteiden käyttämisestä: »Punaisessa viivassa Kiannolla pari tällaista murteellisuutta» on muuan murteiden luennoilla istunut merkinnut vihkoonsa.

Luentojen rakenne noudattaa perinteistä jakoa: ensin länsi-, sitten itämurteet, alaryhmät, tietyt äännepiirteet. Monet huolellisesti kootut murremuistiinpanot todistavat selkeästi esitetystä asiasta. Käytettävissäni olleissa muistiinpanoissa ilmenee myös melkoinen innostus aiheeseen; varmaan luentojen perua sekin. Ylimääräistä työtä on tehty: karttoja piirretty ja väritettykin. Murteiden tutkimus on jäänyt tärkeänä ja mieluisena opintokoko-

naisuuden osana luennoilla istuneiden mieleen. Murteentutkija Eeva Lindén itsekin halusi olla, vaikka hänen muistetaankin todenneen: »Ei minulle annettu arvoa kun olin vain väitellyt. Vasta sitten pidettiin jonakin, kun minusta tuli dosentti.»

Tällainen arvostuksen pohtiminen on ymmärrettävä sitä taustaa vasten, että Eeva Lindénille oli langennut edelläkävijän osa: hän oli ensimmäinen suomen kielen tutkimuksen alalta väitellyt nainen; samoin hän oli yliopiston ensimmäinen naispuolinen suomen kielen lehtori. Olisi ymmärrettävää, jos hän olisi ajatellut mielessään, että häneltä odotettiin tavallista vankempaa näyttöä. Sellaisen hän epäilemättä antoi. Hänen muistelijansa ovat yksimielisiä siitä, ettei hän linnoittautunut minkäänlaisiin taisteluasemiin naisten tutkijanuran puolesta. Eeva Lindén oli itsenäisesti ajatteleva ihminen, sattumalta nainen, totesi hänen entinen oppilaansa.

Silloin tällöin tuli Eeva Lindenin opetuksessa ja kirjoituksissa kylläkin esiin ajan valtasuuntausten vastustus; hän saattoi suhtautua kriittisesti alansa merkittävimpään tutkijaan ja puolustaa toisia, joita hänen mielestään liikaa kritisoitiin. Hän ei sentään näkyvästi osallistunut ajankohtaisiin riidankäynteihin. Yliopistonopettajien keskinäinen keskustelu rajoittui senkin vuoksi ystäväpiireihin, etteivät laitosten käytössä olevat tilat antaneet keskinäiselle keskustelulle luontevaa mahdollisuutta. Yliopistonlehtorin käytössä oli avaimella lukittava kaappi ja vastaanottoaikoina myös työhuone. Varteenotettavimmat keskustelut käytiin ehkä Kotikielen Seuran ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokouksien yhteydessä.

TUNNEILMASTO

Kun opetettu muistitieto ajan myötä niukkenee, entisen opiskelijan mielessä säilyy kuitenkin selvänä kuva opetustilanteiden tunneilmastosta. Vuosikymmenten jälkeenkin on helppoa muistaa, miltä Eeva Lindénin luennoilla tuntui: mikä oli lehtorin suhde opetettaviinsa, mikä käsitys ensi vuoden opiskelijalle tai äidinkielenopettajan tehtäviin valmistautuvalle civikselle syntyi omasta asemastaan suomen kielen parissa työskentelevien joukossa. Muistelijat ovat yksimielisiä:

Eeva Lindén oli kurinalaisuutta vaativa, jämäpti opettaja. Hän saattoi keskeyttää lauseensa, kun joku onneton suvaitsi saapua luennoille myöhästyneenä. Sitä, joka salin perällä valitteli, ettei nähnyt taululle, kehoitettiin kuivasti siirtymään etupenkkiin — siinä oli kyllä tilaa. Eeva Lindén edellytti oppilailtaan niitä ominaisuuksia, mitkä hänelle itselleen olivat leimaa-antavia: ryhdikkyyttä, tunnollisuutta, totuudellisuutta. Mutta hänen luomansa opettajan ja oppilaan suhde ei jäänyt tähän. Hän osoitti oppilailleen sekä tiukkuutta että lempeyttä. Opiskelija muistaa, miten hyvältä tuntui, kun häneen harjoitusaineen palautustilanteessa suhtauduttiin kuin aikuisen ihmiseen: ystävällisesti, vaativasti mutta kunnioittavasti. Opiskelija koki, että hänen edellytettiin vastaavan omista töistään, pystyvän kurinalaiseen ja asialliseen työntekoon. Kaikenlainen nöyryyttävä aines puuttui näistä tilanteista. Samanlaista suhtautumista neuvottiin tuleville äidinkielenopettajillekin: »Jos oppilas hartaasti kirjoittaa sekavaa tai asiaankuulumatonta, sitä ei saa ottaa esiin luokalla. Ei saa ruveta tunnilla teilaamaan.» Mutta

▷

»opettaja ei saa myöskään suosia teeskentelevää tekopyhyttä».

Eeva Lindénin opettajantaitoihin kuului opiskelijoiden rohkaiseminen, nuorten ihmisten itsetunnon kohottaminen. Luennoilla sai alalla aloitteleva kuulijakin tuntee itsensä melkein kuin kielentutkijoiden joukkoon kuuluvaksi: »Asiaa ei ole vielä riittävästi tutkittu, sääntö on erittäin häälyvä. Emme voi rakentaa tämän säännön varaan mitään.» — »Luu- len, että ulkomaalainen saa repiä hiuksiaan tämän pykälän kohdalla.» »Emme siis voi laatia tarkkaa sääntöä.» Eeva Lindénin opetustapaa kuvatessa ei myöskään ole mahdollista unohtaa sitä, miten hänen johtamisessaan tilanteissa leppoisalla huumorilla ja kohteliaalla hyväntuulisuudella aina oli tärkeä sijansa. »Hyvä herrasväki, teidän pitää tuntee eksplikaatiivinen *että* ja konsekutiivinen *että*.» Ja vielä: »Minä epäilen, että herrasväki on unohtanut tämän.»

On mahdollista, että juuri luentojen ja muiden opetustilanteiden tunneilmasto oli Eeva Lindénin tärkein kasvattajanlahja oppilailleen. Hänen toimintansa yliopistonlehtorina oli lopulta vain kymmenen vuoden mittainen, siis verraten lyhytaikainen. Hänen merkityksensä tuona aikana kasvatetuille äidinkielenopettajille ja muille suomen kielen viljelijöille sen sijaan on suuri.

Eeva Lindénin ystävät tunsivat hänet kasvattajana sanan monessa merkityksessä: hänen kasvatteinaan viihtyivät harvinaiset huonekasvit, joiden kukkimisaikaan ystäväpiiri kutsuttiin juhlistamaan tilaisuutta. Ystävät muistavat hänet paitsi suomen kielen myös Suomen luonnon rakastajana ja suomalaisen kulttuuri- ja luontotentiteetin syvällisenä tiedostajana. Viimeiseksi jääneessä kirjeessään eräälle ystävälleen hän toteaa: »Kesän paras muisto liittyy kesämökkiini. Muutin sinne kesäkuun 2. päivänä ja näin sain elää Suomen kesän ihanimman ihmeen: valoisan kesäyön.» Runsaasta suomalaisesta kulttuuripääomasta ja moni-ilmeisestä suomalaisuudesta sekä aidosta ihmisyydestä saivat luovuttamattoman osansa myös Eeva Lindénin kiitolliset oppilaat.■

Kirjoittajan osoite:

Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, PL 111, 90571 Oulu

Sähköposti: *Irmeli.Paakkonen@oulu.fi*

LÄHTEET

Kirjoitus perustuu tavanomaisten matrikelitietojen lisäksi Eeva Lindénin oppilaiden muisteluihin. Muistelutilaisuuden järjesti 24.9.1995 kodissaan Silva Kiuru. Mukana olivat Seija Aalto, Auli Hakulinen, Eva Heiskanen, Marita Cronstedt, Lea Laitinen, Eeva-Maria Närhi ja Irmeli Pääkkönen. Keskustelun tallensi nauhalle Eira Penttinen, ja nauhoite on hänen hallussaan.

Omien merkintöjeni lisäksi olen saanut käyttööni seuraavien henkilöiden Eeva Lindénin luennoilla tekemiä muistiinpanoja: Natalia Baschmakoff, Auli Hakulinen, Eva Heiskanen, Eila Hämäläinen, Silva Kiuru, Marita Cronstedt, Laila Lehikoinen, Eeva-Maria Närhi ja Matti Pääkkönen. Tärkeitä muistikuvia Eeva Lindénistä olen saanut myös Marie-Elisabeth Schmeidlerilta. Kiitän heitä kaikkia.